ספר

וידבר דוד

שיעורי הלכה מאת
האי גברא רבה הגאון המפורסם
הרב **ר' דוד הלוי העללער** זצ"ל
שהרביץ תורה לעדרים שנים רבות
בק"ק לוגאנא שבמדינת שווייץ יצ"ו ובירחי כלה דאירופה
ובסוף ימיו בעיר ניו יארק יצ"ו
בכולל בית משה ובאירגון שיעורי תורה

ענייני שו"ע יורה דעה

הלכות בישול עכו"ם, טבילת כלים, חוקות הגוים,
פיאות הראש והזקן, לא ילבש גבר, תלמוד תורה, צדקה, מזוזה

כולל בירורי הלכה למעשה משולבים בדברי התעוררות
לדקדוק המצוות ועם הרבה חידושי דינים
למען ידעו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון

הועתק מקלטות עם ביאורים בשולי הגליון
ע"י נכדו
יום טוב ליפמאן שרייבער
בן הרה"ג **ר' שמעון מנואל** שליט"א בעמח"ס **באר שמעון**
לייקוואד נ. דז. יצ"ו

©
כל הזכויות שמורות להמוציא לאור
Y.T.L. Schreiber
400 Second Street
Lakewood, NJ 08701

(732) 905-8942

הובא לדפוס ע״י

מכון עלה זית
עריכת ספרים מהחל עד גמירא
alehzayis@gmail.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002

מתוך מכתב שכתב

הגאון הגדול ר׳ יונתן שטייף זצ״ל

אל הרב המחבר זצ״ל בצעירותו

בעזה״י צום הרביעי יהפך לששון ולשמחה תש״ו, ציריך יע״א

לכבוד הבחור החתן תמים למעלות, דילדי אימי׳ כוותי׳ תיליד כו׳, חכו ממתקים וכולו מחמדים, החריף ובקיא נפלא, מפואר לשם ולתהלה, ממולא במעלותיו ומדותיו התרומיות, זי״ר יפ״ת, כ״ש מו׳ ר׳ דוד הלוי העללער נ״י בקהל ענגעלבערג יע״א.

אחדשה״ט יקרתו הגיעני וממש אורו עיני בראותי בקיאותו להפליא בענינים חמורים... ואשרי שלו ככה.

[והאריך בנידון השאלה, ובסיום המכתב כתב בזה״ל] והנה כתבתי רק להפיס דעתו, כי רואה אני שכבודו בקיא היטב בהלכות הללו...

והנני ברגשי אהבה וידידות בלונ״ח,

יונתן שטייף

מכתב הסכמה
מאת מרן הגאון ר׳ **יוסף ראזענבלום** זצ״ל
ראש ישיבת שערי יושר

בס״ד

שמחתי מאוד לראות, שהרב ר׳ יום טוב ליפמאן שרייבער שליט״א, עומד להוציא לאור שיעורי זקינו, ידידי הנעלה הגאון ר׳ דוד העללער זצ״ל. הכרתי את ר׳ דוד זצ״ל בשנות בחרותו, וגם בשנות זקנותו, ותמיד היו שיעוריו משמחים את שומעיהם, משנות נעוריו עד יומו האחרון, כי היה פה מפיק מרגליות, והיה תמיד מבקש האמת, ודבריו נאמרו להלכה בבהירות ובהסברה נפלאה. ועיינתי בחלק מספר הזה, ונהניתי מאוד ממנו, כי השיעורים נחמדים ומתוקים, ומביאים את הלומד לאהבת תורה ויראת שמים ולהבנת הדינים על בוריין, כדרכו של ר׳ דוד זצ״ל כל ימי חייו.

ויהי רצון, שילמדו רבים בספר הזה, וילמדו ממנו ארחות חיים, ועי״ז יהיו שפתותיו של ר׳ דוד זצ״ל דובבות בקבר, וזכות הרבים תהיה תלויה בו.

וע״ז באתי על החתום לכבוד התורה ולומדיה,

יוסף ראזענבלום

מכתב הסכמה
מאת מרן הגאון **ר׳ יצחק שיינר** שליט״א
ראש ישיבת קמניץ

בס״ד ל׳ אדר א׳ תשע״ד

לכ׳ הרה״ג ר׳ יו״ט ליפמאן בן הרב הגאון וכו׳ מו״ה שמעון מנואל שרייבר שליט״א חתן ידי״נ הגאון ר׳ דוד זצ״ל

תשואות חן חן על משימתו החשובה להדפיס הספר החשוב ״וידבר דוד״, שעורי׳ וחי׳ תורתו של ידי״נ זצ״ל הגאון ר׳ דוד הלר זצ״ל שהכרתי׳ היטב משך שנים ולא מעט נהניתי משיחה בדברי תורה, בהיותו קולע תמיד אל האמת, שהיתה מגמת נפשו לחדש ולהבין דברי רבותנו הק׳, ותמיד השקיע כל כוחותי׳ להבין אמיתות ועמקות הסוגיות הנלמדים. ועולם הישיבות יהנו מדברי׳ הבהירים ויגיעתו בכל כוחו להגיע אל נקודת אמת בכל סוגיא. ויאשר כוחו שמזכה את עולם התורה בבושם הזה.

בהוקרה וידידות

יצחק שיינר

בס״ד

ברכת אב

לכבוד בני יקירי, בן חכם ישמח אב, הרה״ג ר׳ יום טוב ליפמאן שליט״א,

נתת שמחה בלבי, בראותי פרי יגיעך, ספר וידבר דוד על עניני יורה דעה, הנכתב מתוך שיעורי מורי חמי זכר צדיק לברכה, שהיה נודע בשיעוריו המתוקים והערבים, וכמעשיך בספר וידבר דוד על עניני אורח חיים כך מעשיך בספר זה, שלמדת כל הסוגיות שנאמרו עליהם השיעורים, ועיינת בכל תיבה ותיבה שאמר מו״ח זצ״ל, והוספת הערות נחוצות ועמוקות, לבאר ולהסביר כל פרט ופרט, כדי שיוכל המעיין לרדת לעומקן של דברים, ולהבין כל השיעורים על בוריין.

והאמת ניתן להאמר על מו״ח, שבמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, דהרי מכיריו ובאי ביתו ידעו, שחדשים רבים קודם שהגיד שיעורים הללו היה מכין עצמו בטירחא רבה ויגיעה עצומה, ללמוד כל הסוגיות בשלימותן ולהתעמק בהם, וגם לא היו סוגיות הללו חדשות אצלו כלל, אלא היה בקי בהן משנים רבות, ואעפ״כ התחיל ללמוד מחדש ממש כאילו היתה זאת פעם הראשונה שהוא לומד ענין זה. ואחרי כל היגיעה הזאת, לא הגיד בהשיעור אלא מה שראה בו צורך ללמד את העם לדעת את המעשה אשר יעשון, ולא היתה לו חשק ונטיה כלל להראות בשיעוריו כחו בלימודו ורוב עמלו, כי היה רחוק מתאוה זו. ולכן יפה עשית שהרחבת דברי מו״ח בהערותיך למי שרוצה לרווות צמאונו, כי שיעורים אלו הם באמת מועט המחזיק את המרובה כמו שיראה המעיין בדבריך.

ודבר בעתו מה טוב, ב״ה שזכינו לשמחה הגדולה בנישואי שני נינים של מו״ח המחבר זצ״ל, ה״ה החתן המופלג בתורה ויראת שמים יהושע מתתיהו נוסבוים בן ש״ב הנעלה הרה״ג רבי אפרים שליט״א ונכדו של גיסי הגאון רבי מרדכי ליב שליט״א, עב״ג בתך נכדתנו הכלה יראת ה׳ היא תתהלל רבקה רייזל שתחי׳, בודאי דבר נכון והגון הוא שיצא ספר זה לאורה בעת שמחה זו. ויהי רצון שיבנו בית נאמן בישראל בדרך אבותיהם ובדרך שראו אצל זקינם הגדול מו״ח זצ״ל.

ואסיים בתפילה שתזכה להמשיך בדרכך הישרה, לשבת באהלה של תורה על מי מנוחות, להעמיד תלמידים רבים על דרך העיון והסברא, ולזכות את הרבים בחיבורים חשובים ולהרבות תורה בישראל, ותזכו אתה ונו״ב החשובה לנחת מהחתן והכלה ומכל צאצאיכם, מתוך בריאות הגוף והרחבת הדעת, לאורך ימים ושנים טובים.

אביך אוהבך

שמעון מנואל שרייבער

הקדמה

וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת
(שמואל ב פרק כב)

השיר והשבח לחי העולמים על אשר זכיתי להוציא לאור עולם ספר זה, ספר וידבר דוד בעניני שו"ע יורה דעה, לשמחת לבם של חובבי תורה ומוקירי מו"ז הגאון הרב דוד הלוי העללער זצ"ל. לפני כמה שנים יצאו לאור שני חלקים של הספר וידבר דוד בעניני שו"ע אורח חיים, וברוך ה' שעכשיו זוכים אנו להספר בעניני שו"ע יורה דעה, וזה כולל שיעורים בהלכות בישול עכו"ם, הלכות טבילת כלים, הלכות חוקות הגוים, הלכות פיאות הראש והזקן, הלכות לא ילבש גבר, הלכות תלמוד תורה, הלכות צדקה, והלכות מזוזה.

תוכן הספר הוא מהשיעורים שהגיד מו"ז בירחי כלה דאירופה, ובאירגון שיעורי תורה בביהמ"ד קרלין סטאלין בניו יארק. גם בחלק זה עשיתי כמו שעשיתי בראשונים, העתקתי השיעורים בשלימותן כמו שאמרם מו"ז זצ"ל, והוספתי תוספת של ביאורים בשולי הגליון כדי לגלות המטמונים הטמונים בתוך הדברים, כי מו"ז גילה טפח וכיסה טפחיים כדי שיבינו השומעים הלכה למעשה, ורמז בקיצור לכמה יסודות ופרטים בענין הנלמד, והמעיין יבין המטמונים, וישמע חכם ויוסיף לקח.

חובה גדולה מוטלת עלינו להודות למנהיגי אכסניאות של תורה אלו שעל ידם זכינו לספר זה, בין על עצם השיעורים ובין על הקליטה בקלטות למען יעמדו השיעורים ימים רבים, ויהי רצון שיזכו להמשיך עבודתם הקדושה להרבות תורה בישראל.

עסק התורה היתה מגמת חייו של מורי זקני זצ"ל, בצורה של לימוד על מנת לעשות. עסק לברר אמיתית הסוגיות מהמקור עד דברי האחרונים בבירור אחר בירור כדי להעמיד ההלכה כאמיתה של תורה, ובסוף יצאה הסוגיא בבהירות מכל הצדדים. המעיין בספרו דברי דוד על ל"ט מלאכות ועל הלכות ברכות שיצאו לאור ע"י דודי המופלג הג"ר יו"ט ליפמאן הלוי העללער שליט"א ממה שכתב מו"ז ז"ל לעצמו דרך לימודו, יראה גודל העמל שהשקיע בלימודו כדי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וכשהגיד אח"כ השיעורים ברבים הוציא את תמצית הסוגיות מתוך כל ההיקף הגדול,

ופרש השמלה לפני הקהל להלכה ולמעשה מדברי השו"ע והפוסקים, בשילוב דברי התעוררות לקיום ההלכה, כמו שיראה המעיין בספר זה, וכמו שהארכתי בענין זה בהקדמה לוידבר דוד בעניני או"ח חלק הראשון.

אקבע בכאן ברכה מיוחדת לידידי הר"ר שמואל זיטר הי"ו חתן דודי הנ"ל, שעבר על השיעורים ואופן כתיבתם כדי שיצא הספר בצורה נאה ומקובלת, ישלם ה' פעלו ותהי משכורתו שלמה מעם ה'.

אברך מעמקי לבי כבוד הורי היקרים, ה"ה אאמו"ר הרה"ג ר' שמעון מנואל שרייבער שליט"א בעמח"ס באר שמעון, ואמי מורתי החשובה מרת פעריל פרומט תחי' בת הרב המחבר זצ"ל, אשר מעודי גדלוני בתורה ויראת שמים, והראו כבוד התורה וחשיבותה, והביאוני עד הלום לחבר הספרים של מו"ז זצ"ל. וכן אברך למורי חמי הרה"ח ר' אשר אנשיל יחזקאל פאשקעס שליט"א ולחמותי החשובה מרת מרים אסתר תחי', אשר הרבה למדתי מהם עניני תורה ויראת שמים, ומביתם שהוא כבית אברהם אבינו ובית ועד לחכמים, וכל מגמתם להועיל לאחרים. וכן אברך אם חמותי האשה החשובה מרת פייגא תחי' אשת להבחל"ח הרה"ח ר' מנחם צבי ווינשטאק זצ"ל, אם המשפחה, הידועה במעשיה הטובים לכלל ולפרט, בנעימות ובשמחה. יה"ר שיזכו כולם עוד רבות בשנים להמשיך בעבודתם הקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

במיוחד עלי להודות לאשתי החשובה מרת לאה מירל תחי' העומדת תמיד לימיני לעזרני כדי שאוכל לשבת על התורה ועבודה, ונוטלת על שכמה כל טרדותי, ובזכותה זכינו שיצא ספר הזה לאור עולם. ויהי רצון שנזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות לאורך ימים ושנים טובים.

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, על אשר ספר זה יוצא לאור בזמן שמחתנו של כלולת בתנו הכלה המהוללה רבקה רייזל תחי', עב"ג החתן המופלג יהושע מתתיהו נוסבוים הי"ו, בן מחותני הרה"ג ר' אפרים שליט"א חתן דודי הגאון הרב מרדכי ליב גארעליק שליט"א חתן הרב המחבר זצ"ל. זכות גדול הוא לי להוציא לאור הספר לרגל כלולת שני יוצאי חלציו של מו"ז המחבר זצ"ל, ובזה יתוסף נחת רוח לנשמתו בגנזי מרומים.

ואסיים בתפלה יהי רצון שלא תצא מכשול מתחת ידי, ויתרבה כבוד שמים וכבוד התורה על ידי ספר זה, וההוגים בה יעמדו על האמת, וגם יתעוררו לקיים כל המצוות בכל פרטיהן ודקדוקיהן.

יום טוב ליפמאן שרייבער

תשרי תשע"ט לפ"ק

תוכן העניינים

הלכות בישול עכו"ם

סימן א **איסור בישול עכו"ם** ..... **כט**

סימן ב **מאכלים שאין בהם איסור בישול עכו"ם** ..... **נ**

סימן ג **תערובת מאכלים שיש בהם איסור בישול עכו"ם עם מאכלים שאין בהם איסור בישול עכו"ם** ..... **עא**

סימן ד **מה נחשב בישול לענין איסור בישול עכו"ם** ..... **פח**

סימן ה **עצות להפקיע האיסור של בישול עכו"ם** ..... **קד**

הלכות טבילת כלים

סימן ו **מצות טבילת כלים** ..... **קכא**

סימן ז **כלים שיש בהם חיוב טבילת כלים** ..... **קלד**

סימן ח **דיני טבילת כלים** ..... **קנה**

הלכות חוקות הגוים

סימן ט **יסודי איסור הליכה בחוקות הגוים** ..... **קסט**

סימן י **גדרי איסור הליכה בחוקות הגוים** ..... **קעח**

סימן יא **הלכה למעשה באיסור הליכה בחוקות הגוים** ..... **קצט**

סימן יב **עבודת ה' בדרך שהגוים עובדים לעבודה זרה** ..... **ריט**

הלכות פיאות הראש והזקן

סימן יג **הלכות פיאות הראש** ..... **רמ**

סימן יד **הלכות פיאות הזקן** ..... **רסא**

הלכות לא ילבש גבר

סימן טו **הלכות לא ילבש גבר** ..... **רעד**

סימן טז **מנהג המדינה בנוגע לאיסור לא ילבש גבר** ..... **רפט**

סימן יז **הלכה למעשה באיסור לא ילבש גבר** ..... **רצח**

הלכות תלמוד תורה

סימן יח **לימוד התורה - צורת הלימוד** ..... **שיד**
סימן יט **לימוד התורה - והגית בו יומם ולילה** ..... **שכב**
סימן כ **ידיעת התורה - דרך הלימוד לתשב"ר** ..... **שלח**
סימן כא **ידיעת התורה - איך לקיים המצוה** ..... **שנו**
סימן כב **שיעורי תורה ברבים** ..... **שעב**

הלכות צדקה

סימן כג **מעלת מצות צדקה** ..... **שפב**
סימן כד **שתהיה נתינת הצדקה לשמה** ..... **שצג**
סימן כה **איזה סוג מעות יש ליתן לצדקה** ..... **תיא**
סימן כו **כמה מעות צריך ליתן לכל עני** ..... **תלב**
סימן כז **אם צריכים לבדוק העני קודם שנותנים לו צדקה** ..... **תנב**
סימן כח **הלכות שונות בנתינת צדקה** ..... **תסב**
סימן כט **כמה מעות מחוייב כל אחד ליתן לצדקה** ..... **תעא**
סימן ל **הלכות מעשר כספים** ..... **תצו**
סימן לא **הוצאת מעות צדקה ומעשר לצרכי בניו ובנותיו** ..... **תקכח**

הלכות מזוזה

סימן לב **מצות מזוזה - מעלתה ושכרה** ..... **תקנ**
סימן לג **הבית שמחוייב במזוזה** ..... **תקעב**
סימן לד **גדר בעל הבית והשתמשות הבית כדי להתחייב במזוזה** ..... **תקפג**
סימן לה **שיעור גודל החדר להתחייב במזוזה** ..... **תקצט**
סימן לו **הלכות צורת הפתח למזוזה** ..... **תריד**
סימן לז **מזוזה בימין** ..... **תרכד**
סימן לח **הלכות קביעת מזוזה** ..... **תרלח**

סימן א
איסור בישול עכו"ם

א. איסור בישול עכו"ם
ב. טעמי האיסור
ג. דין בישול עכו"ם של מאכל ישראל בבית ישראל
ד. דין בישול עכו"ם לצורך חולה או מילתא דלא שכיחא
ה. דין בליעות בכלים של בישול עכו"ם
ו. התעוררות ליזהר באיסור של בישול עכו"ם

א. איסור בישול עכו"ם

הנה יש איסור לאכול מאכל שנתבשל ע"י עכו"ם, והוא איסור דרבנן הנקרא בישול עכו"ם. מקור האיסור הוא במשנה במסכת עבודה זרה (ל"ה ע"ב) **אלו דברים של עובדי כוכבים אסורים** וכו' **והשלקות**, ופרש"י **והשלקות, כל דבר שבישלו עובדי כוכבים, ואפילו בכלי טהור**. והיינו, שאפילו אם אין במאכל שום חשש של תערובת ממאכלות אסורות, ואף לא בליעות אסורות מן הקדירה, אעפ"כ אסור לאכול המאכל מחמת עצם הדבר שנתבשל ע"י עכו"ם.

והנה יש אנשים שחושבים שדיני בישול עכו"ם אינו נוגע כל כך בזמנינו כיון שאין קונים מאכלים מגוים, וכל המאכלים שקונים יש עליהם הכשר למהדרין מן המהדרין. אבל באמת יתכן הרבה אופנים שהאדם יכול להכשל באיסור זה של בישול עכו"ם, כגון אם יש לו משרת בבית, וכן בבתי מלון ומסעדות שעובדים בהם גוים יש הרבה שאלות של בישול

עכו"ם, ובפרט בימי ימים טובים שא"א לישראל להדליק האש. [ומפני זה צריכים באמת השגחה מיוחדת בבתי מלון שיהא הכל בישול ישראל, ועל המשגיח להיות במטבח בשעה שמבשלים המאכלים ולא בבית המדרש, מפני שצריך להשגיח על הכנת המאכלים שלא יהיה בהם חשש בישול עכו"ם. ולפעמים מחמת זה יצטרך המשגיח גם להתפלל ביו"ט ביחידות, אם מבשלים המאכלים בשעת התפילה.]

ב. טעמי האיסור

קודם לימוד ההלכות אבאר טעם האיסור של בישול עכו"ם. ואקדים, שמצינו לענין מאכלי עכו"ם שגזרו חז"ל שתי גזירות שדומין זו לזו. גזירה אחת היא שלא לאכול פת עכו"ם [ואיסור זה מובא גם כן במשנה הנ"ל במסכת ע"ז – **פת שלהן**], וגזירה שנית היא שלא לאכול מבישול עכו"ם. שתי גזירות אלו לא נתקנו ביחד, אלא כל אחת היא גזירה בפני עצמה.

האיסור של פת עכו"ם הוא רק לענין אפיית פת, דהיינו שלשין עיסה ואופין אותה ונעשה פת, אבל שאר מאכלים שאינם פת אינם בכלל גזירה זו של פת עכו"ם. ואפילו אם בתחילה עשה עיסה, רק שאח"כ בישלה ולא אפאה [ואפילו בישל עיסה שלימה דומה לפת שאופין אותה שלימה], אינו נקרא אפיה, ואינו נכלל באיסור פת עכו"ם, אלא בישול הוא. ולכן לגבי לאקשי"ן אף שבתחלה עיסה היא, אין בה האיסור של פת עכו"ם כיון שמבשלים אותה.

ואין דיני שני איסורים אלו שוין, שיש קולות בכל אחד מהם שאין בשני[א]. וכן מצד עצם האיסור של פת עכו"ם מצינו שהיא יותר קל מאיסור בישול עכו"ם, שיש אופנים שמותר לאכול פת עכו"ם, כמבואר בשו"ע (סימן קי"ב ס"ב) שהתירו פת של נחתום עכו"ם בשעת

[א] כגון מאי דלגבי בישול עכו"ם יש כמה מיני מאכלים שאינם בכלל האיסור, כמבואר בסימן ב', למשל כשאינו עולה על שלחן מלכים, או שנאכל כמו שהוא חי. וכן לגבי פת עכו"ם מהני אם הישראל רק מוסיף בהאש, משא"כ בבישול עכו"ם לפי דעת שיטה אחת לא מהני זה, כמבואר בסימן ה' אות א', ואפילו אם מהני הוספה באש אף לגבי בישול, צריך להיות עכ"פ שיועיל בהבישול, משא"כ בפת אין צריכים לזה, כמבואר שם אות ב'.

הדחק [לבד מבעשרת ימי תשובה דאיתא (באו"ח סימן תר"ג) שיש להחמיר], והרמ"א (שם בסימן קי"ב) הוסיף שהתירו בשל נחתום אף שלא בשעת הדחק. והיתר זה הוא דוקא לענין האיסור של פת עכו"ם, אבל בבישול עכו"ם לא מצינו היתר זה.

ועכשיו אבאר טעמי האיסורים של פת עכו"ם ובישול עכו"ם. לגבי הגזירה של פת עכו"ם הטעם מפורש בגמרא (ע"ז שם) שגזרו **משום חתנות**, דהיינו דחיישינן שאם יאפה הגוי פת שיש לה טעם טוב, ואשה ישראלית תקנה ממנו הפת, או להיפך שגויה תאפה פת ויקנה ממנה איש ישראל, יבואו אח"כ עוד הרבה פעמים זה אצל זה, ודבר זה יגרום התקרבות ביניהם יותר מדאי, עד שלבסוף יבואו לידי חתנות [ואפילו איש ישראלי מאיש נכרי לא יקנה, כי גם בזה שייך הגזירה שיתקרב לו, עד שירצה להשיא את בתו להגוי], לכן אסרו חז"ל לאכול את הפת שנאפה ע"י עכו"ם, ורק באופנים מסויימים התירו לאכול פת עכו"ם, וכנ"ל.

ואין לומר שכיון שזהו הטעם שגזרו חז"ל, א"כ לא ייאסר פת עכו"ם אלא לאדם פרוץ שיש לחוש שיבא מזה לידי חתנות עם הגויה, אבל באדם כשר אין מקום לאסור כיון שלא שייך אצלו הטעם. אינו כן, כי חז"ל לא חילקו בדבר, ואסרו פת עכו"ם אף להתנאים הגדולים. ויותר מזה מצינו בחז"ל[ב] שהיו אמוראים שהחמירו על עצמם באיסור זה יותר ממה שאסור מעיקר הדין. וזה משום שחז"ל עשו בזה לא פלוג, ואסרו פת עכו"ם לכולי עלמא, בין לאנשים בעלי מדרגה גדולה ובין לאנשים פחותים.

וכל זה בפת עכו"ם שהטעם מבואר שהוא משום חשש חתנות, אבל בבישול עכו"ם לא מצינו טעם האיסור מפורש בגמרא, ובראשונים נחלקו בטעם הדבר[ג].

[ב] כגון במסכת שבת דף נ"א ע"א לגבי בישול עכו"ם [שיבואר בסמוך שי"א שגם שם הטעם משום חתנות] שרבי אמי הקפיד על מה שרב נחמן שתה מים שנתחמם ע"י גוי אף דמדינא אין בזה איסור בישול עכו"ם, ועי' בענין זה בסימן ב' אות ד'.

[ג] עי' בבית יוסף יו"ד בתחלת סימן קי"ג שמביא הצדדים.

ברש"י (ע"ז ל"ה ע"ב ד"ה והשלקות) כתב לפרש גם לענין בישול עכו"ם שטעם האיסור הוא **משום חתנות**, וכן הוא ברמב"ם (פי"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"ט) ובחינוך[ד]. והוא על דרך מה שנתבאר לענין פת עכו"ם, שאם יבשל גוי או גויה בשביל ישראל, ויאכל הישראל המאכל ויהנה ממנו, יתכן שיגרום הדבר התקרבות ביניהם, ויבואו מזה לידי חתנות [ואין זה גזירה לגזירה, מפני שכן הוא הדרך שדבר אחד גורר השני עד שיבואו ח"ו לידי חתנות, והכל חדא גזירה היא]. ולזה גזרו חז"ל האיסור לאכול מבישול עכו"ם כדי להרחיק בין ישראל לעמים, שהבינו חז"ל את טבעו של העולם, שכשיראה הגוי שאין הישראל אוכל ממאכלו אא"כ מבעיר בתחלה האש וכדומה, ויראה שאין הישראל מאמינו ורוצה לעשות בעצמו, יתמעט בזה ההתקרבות. הרי איתא באשת חיל **בטח בה לב בעלה**, היינו שהוא מאמין אותה, ואם אינו מאמינה זה גורם התרחקות.

וגם לענין בישול עכו"ם לא חילקו חכמים בדבר, ואסרוהו על כל אחד, ואפילו למי שאין לחוש עליו שיבוא בזה לידי חתנות, וכנ"ל לגבי פת עכו"ם.

ובסמוך (אות ג') יבואר שיש כמה אופנים של בישול עכו"ם, יש אופן שהגוי מבשל המאכל בביתו והישראל אוכלו שם בבית הגוי, ויש אופן שהישראל מביא המאכל לביתו לאכול, ויש אופן שהגוי מבשל מאכליו בבית הישראל ונותן ממנו להישראל, ועוד אופן שהגוי מבשל בבית הישראל מאכל של הישראל.

ומצד הסברא היינו אומרים שלא שייך האיסור אלא כשהישראל אוכל המאכל בפני הגוי, שבכה"ג שייך חשש התקרבות וחתנות, אבל כשהגוי מבשל המאכל בביתו ומשלחו לבית הישראל, או אפילו אם הישראל לוקחו בעצמו מבית הגוי ומביאו לביתו לאכול, לא שייך כל כך החשש של התקרבות וחתנות, כיון שהישראל אוכלו שלא בפני הגוי. אבל באמת אינו כן, וגם בציורים אלו אסרו חז"ל, משום שגם בזה יש חשש חתנות, שהרי אם יאכל הישראל מאכל שבישל גוי ויטעום בו טעם טוב, כשיראה אח"כ את הגוי יודה לו ויתן

[ד] בספר החינוך לא מצאתי כן, אלא בחידושי הרא"ה [בעל החינוך] למסכת עבודה זרה (דף כ"ז ע"א ד"ה ונראה לי, וכן עי' בדבריו שם בדף ל"ח ע"א וע"ב) שכתב כן להדיא שגם איסור בישול עכו"ם משום חתנות הוא.

לו ברכת יישר כח על המאכל הטוב, ואפילו אם לא היה מתנה אלא שילם לו עבור המאכל נמי יודה לו על המאכל שנהנה ממנו, ולבסוף יוכל לבוא על ידי זה גם לאכול בבית הגוי, ולבוא לידי חתנות.

וכן בציור שהגוי מבשל בבית הישראל מאכל של עצמו, כשיראה הישראל בישולו ויאכל ממנו, יש לחוש שיבואו מזה לידי חתנות.

אבל לענין הציור שבישל הגוי מאכל של הישראל בבית הישראל, בזה באמת אינו שייך כל כך החשש, ויש מחלוקת הראשונים אם גם בזה גזרו, וכמו שיבואר בסמוך.

זהו טעם הראשון בבישול עכו"ם, שאסרוהו משום חתנות. אבל רבינו גרשום מאור הגולה[ה] והרשב"ם (מובא באו"ז ע"ז פ"ב אות קצ"א והועתק בהגהות אשר"י) פירשו טעם אחר לגזירת איסור בישול עכו"ם, שהוא משום שיש חשש שיערב בו הגוי דבר איסור. והיינו, שכשהגוי יבשל איזה מאכל שיש לו טעם טוב ויבקש הישראל לאכול ממנו, כדי שיהיה להמאכל טעם יותר טוב יערב בו הגוי דבר איסור ויאכילנו לישראל. וכן כתב רש"י כדבריהם במקום אחר (ע"ז דף לח. ד"ה מדרבנן) וז"ל **שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא**, דהיינו שכשיהיה הישראל רגיל לאכול אצלו פעם אחר פעם, יגרום שלבסוף יאכילנו גם מאכלות אסורות[ו].

נמצא שיש שני טעמים בראשונים לבאר הטעם שגזרו על בישול עכו"ם, א', משום חתנות, וב', משום שחשוד הגוי להאכילו מאכלות אסורות, ויש לעיין אם יש נפקא מינה בין הטעמים. ואין לומר שיש נפקא מינה כשיש ישראל המשגיח ורואה שאין הגוי מכניס בו שום

[ה] נראה שהכוונה הוא לדבריו המועתקים בספר האורה של רש"י ח"א סימן קי"ב בשם פסק של רבינו גרשום, שמפורש שם שרק פת עכו"ם איסורו משום חתנות ולא בישול עכו"ם, ע"ש הוכחותיו.

[ו] כן מבואר לכאורה מלשון רש"י שהחשש הוא שלבסוף יאכילנו מאכלות אסורות, ולא כנתבאר ע"פ רבינו גרשום והרשב"ם שבפעם זה גופא חיישינן כן שיערב בו איסור, אמנם שניהם עולים בקנה אחד שהוא מחשש מאכלות אסורות.

מאכלות אסורות[ז], דבודאי אין זה נפק"מ, וגם לשיטת רבינו גרשום ורשב"ם הוא אסור, שהרי גם לגבי זה שייך ענין של לא פלוג, שכיון שאסרו חז"ל בישול עכו"ם, לא חילקו בדבר, ואסור אף כשיש ישראל שעומד ומשגיח על כשרות המאכל.

אמנם כתבו הפוסקים (פתחי תשובה סימן קי"ג סק"א בשם תפארת למשה) שיש נפקא מינה בישראל משומד או אדם קל שאינו שומר תורה ומצוות באופן שהוא כעין להכעיס, שקשה עליו לראות כשאחרים מקיימים המצוות, ויש חשש שירצה להכשילם. דלפי הטעם של גזירת חתנות לא שייך החשש, כיון שמותר לישא בתו שהרי ישראלית היא, שאביה עדיין נחשב ישראל אפילו אם הוא מומר. אבל אם הוא משום חשש שיערב בו איזה מאכלות אסורות, בודאי יש מקום לחוש שמא יכניס בו מאכלות אסורות כדי להכשילו, כי אינו מתבייש ממעשיו. [אבל מי שאינו שומר תורה ומצוות שלא באופן של להכעיס, אלא כעין תינוק שנשבה בין הגוים, לא שייך זה, שהרי אם יבקש ממנו שלא להכניס בו דבר האסור לא יכניס.]

ולהלכה מובא הדין בשולחן ערוך בלא טעם, וא"כ אין בזה הכרעה ברורה מאיזה טעם אסרו, ובחכמת אדם הביא שני הטעמים, לכן עכ"פ לכתחלה בודאי יש להחמיר כשני הטעמים, ואין לאכול מדבר שנתבשל על ידי משומד הנ"ל.

ג. דין בישול עכו"ם של מאכל ישראל בבית ישראל

כבר כתבנו לעיל (אות ב') שיש ארבעה אופנים של בישול עכו"ם. אופן א' הוא כשהגוי בישל המאכל בביתו, והישראל נכנס לבית הגוי ואוכל שם המאכל. ב', שהגוי בישל המאכל בביתו, והישראל לוקח ממנו המאכל ומביאו לביתו [או הגוי משלחו אליו] ואוכלו שם שלא בבית הגוי. ג', שהגוי בישל מאכל שלו בבית הישראל לצורך עצמו, כגון משרתת שמבשלת

[ז] לכאורה זה היה הו"א רק לרבינו גרשום והרשב"ם שהחשש הוא שבפעם זה גופא יערב בו מאכלות אסורות, אבל לפי הצד שיגרום כן רק לבסוף מחמת רגילותו אצלו [כנ"ל בהגה שיש לבאר טעם זה בשני אופנים] לא שייך נפק"מ זה כלל, שאפילו אם בפעם הזאת יש שם משגיח לכשרות המאכל אבל לבסוף יאכל אצלו אף בלא משגיח.

מאכל לעצמה משל עצמה, והישראל אוכל ממנו. באלו שלשה אופנים יש בהם האיסור של בישול עכו"ם לפי כל הדעות.

אבל יש גם אופן ד', שהגוי מבשל מאכל של ישראל בבית הישראל, כגון משרתת שמבשלת לצורך בעל הבית משל מאכלי בעל הבית, ובזה יש מחלוקת הפוסקים אם גם בציור זה אסרו חז"ל משום בישול עכו"ם או לא, ולכן יש בזה איזה קולות, וכמו שאבאר. [ודאי לולא איסור בישול עכו"ם יש עדיפות בציור זה, שכיון שהמאכל משל הישראל הוא אין כאן חשש איסור מאכלות אסורות, אבל הנידון הוא מצד עצם הבישול אם יש בזה איסור בישול עכו"ם או לא כיון דסוף סוף בישלו הגוי.]

ענין זה מבואר בתוספות (ע"ז לח. ד"ה אלא), ואקדים בביאור דברי התוספות. הנה בתחלה הביאו התוספות שני טעמים הנ"ל לאיסור בישול עכו"ם, וז"ל **פרש"י דרבנן גזור משום דחייש שמא יאכילנו דברים טמאים, ויותר היה נראה לפרש הטעם משום חתנות, וכן פירש הקונטרס במתניתין**. וממשיכים התוספות בזה הלשון, **אומר הר"ר אברהם בן דוד, דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעכו"ם מבשלם בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים**. מבואר בדברי התוספות שיטת רבי אברהם בן דוד [דבפשטות היינו הראב"ד], שכשהגוי מבשל בבית הישראל לא אסרו חז"ל הבישול. ואף שהתוספות שלנו נקטו רק שהבישול היא בבית הישראל, אבל בתוספות אחרים (תוספות ר"י מבירינא לע"ז ל"ח ע"ב[ח]) הוסיפו בזה שגם צריך להיות מאכל של הישראל, דרק אז אין לחוש לא לחתנות ולא למאכלות אסורות, וכמו שנתבאר שרק בכהאי גוונא יש סיבה להתיר.

וסיימו התוספות בזה הלשון, **ולא הודה לו רבינו תם, דודאי כיון שהעכו"ם מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העכו"ם, כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עכו"ם**. הרי לנו שיטה החולקת, דסובר רבינו תם שאף בציור זה אסרו חז"ל בישול עכו"ם. והנה אף שמלשון התוספות היה משמע כאילו כל דבריהם הם טעם אחד, דלא חלקו כלל חכמים וכו' ולעולם יש לחוש וכו', באמת אינו כן,

---

[ח] וכן עי' בהגהות לאיסור והיתר הארוך כלל מ"ג בסוף הספר שכתב כן, ומובא בש"ך ס"ק כ'.

ששני טעמים הם אלא שנתערבו ביחד [וכן מבואר בתוספות הנ"ל (תוספות ר"י מבירינא)[ט] שענין הראשון הוא תירוץ לעצמו, שכתב שם **ועוד** וכו', ובתוספות שלנו חסר תיבת **ועוד** כי לעולם וכו']. והיינו שיש כאן שני טעמים לאסור, טעם אחד הוא משום לא פלוג, כי לא חלקו חכמים בין רשות הישראל לרשות העכו"ם, ובכל אופן אסרו אף אם לא שייך טעם האיסור, ועוד טעם לאסור משום דלעולם יש לחוש שמא יביא הגוי איזה דבר איסור ליתן בבישולו כדי שיהיה לו טעם טוב, וכדומה לזה.

ובדרך אגב יש לדייק בלשון התוספות שלא כתבו כמו במקומות אחרים **ואינו נראה לרבינו תם,** אלא **ולא הודה לו,** ומשמע מזה שדברו ביחד זה עם זה, ופלפלו זה עם זה, ור"ת לא הודה לטענתו. ויש לברר אם שייך דבר זה שהראב"ד היה לו משא ומתן עם רבינו תם.

דהנה אף שרבינו תם והראב"ד חיו בתקופה אחת, אמנם היה קשה לי לומר שנפגשו, שהרי לא מצינו שהראב"ד שגר בשפאניא הגיע לצפון צרפת לדבר עם רבינו תם [והיו כמה ראב"ד, וכולם לא חיו שם בצרפת, לא הראשון ולא השני ולא השלישי]. ועוד, במרדכי (ע"ז סימן תת"ל) כתוב דבר זה על שם רבי אברהם דאורליינש, והראב"ד הרי לא היה מעיר אורליינש שבצרפת[י]. ועוד שבתוספות הרא"ש (סוף פ"ב דע"ז) כתוב **רבי אברהם דודו של ר"י בעל התוספות**, והראב"ד לא היה דודו של הר"י. ובאיסור והיתר (כלל מ"ג סי"ג) כתוב **ראבי"ה מאוליינ"ש** [ובפשטות משמע דהיינו הראבי"ה הידוע], גם מזה מבואר שאין זה הראב"ד, ועדיין צ"ב מי הוא.

אלא האמת כן הוא שזה טעות סופר בתוספות וצריך לומר ראב"י, ואין זה הראב"ד אלא רבי אברהם דודו של ר"י בעל התוספות הנ"ל, והיה מעיר אורליינש ונקרא רבי אברהם מאורליינש[יא]. וידוע שהר"י בעל התוספות היה בן אחותו של רבינו תם, וא"כ רבי

[ט] וכן מבואר בדברי המרדכי ותוספות הרא"ש ועוד ראשונים שכתבו שרבינו תם החמיר משום שחכמים אסרו בזה באופן של לא פלוג, ולא הביאו כלל ענין השני.

[י] כן הקשה הכנסת הגדולה בסימן קי"ד בהגהות ב"י אות ב', ועי' עוד שם באות ג' וד'.

[יא] ומובא גם בתוספות במסכת מכות דף ו' ע"ב.

אברהם זה היה בדורו של רבינו תם ובמקומו, ולכן מובן מה שדברו זה עם זה. ובתוספות ר"י מברונא (ע"ז לח:) מביאו בשם **רבינו אברהם בן הרב רבינו יהודה בן הרב רבינו יום טוב**, וזהו ראב"י[יב].

נחזור לענינינו, שיש מחלוקת בתוספות אם יש להתיר מאכל ישראל בבית ישראל, שרבי אברהם מתיר ורבינו תם מחמיר. ובספר איסור והיתר (שם) כתב שגם דעת הרשב"ם[יג] כדעת רבי אברהם, שגם הוא סובר שיש להתיר מאכל ישראל בבית ישראל, דלא כרבינו תם שמחמיר בזה.

נמצא שבאופן זה של בישול עכו"ם, שהגוי מבשל מאכל של ישראל בבית הישראל, יש מחלוקת הראשונים אם נכלל בהאיסור, ואף שרבינו תם מחמיר בדבר, יש גם שיטת הראשונים המקלת וסוברת שמשרתת שמבשלת מאכל ישראל בבית ישראל אין בזה משום בישול עכו"ם. ויש לברר איך קיי"ל למעשה.

כדי לברר דין זה אקדים דברי השו"ע (סימן קי"ג ס"ד), **יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר ואפילו בדיעבד**. וכתב הרמ"א **ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים**. ואבאר דין זה, והוא דבמדינת ספרד היה דבר המצוי באותו זמן שהיה להם שפחה שקנויה עולמית, ועברה בירושה מדור לדור. וכתב בספר בדק הבית שבשפחה כזו אין איסור של בישול עכו"ם, וכן סבר הרמב"ן (מובא בב"י ובש"ך) אלא שכתב שנכון להחמיר. אבל הרשב"א (מובא שם) אסר אף בשפחות אלו משום בישול עכו"ם.

והרמב"ן (הועתק בב"י) כתב לבאר טעם ההיתר שמכיון שהיא שפחה של ישראל, יש על האדון מצות שביתת שפחתו שלא תעשה מלאכה בשבת, ואפילו אם לא קיבלה על עצמה קיום המצוות אעפ"כ היא נכללת במה שכתוב בעשרת הדברות **ואמתך**, וכמו שהאדון מצווה

[יב] רבי אברהם בן יהודה. וכן מה דאיתא באיסור והיתר ראבי"ה יתכן שפירושו רבי אברהם בן יהודה ונקט גם אות ה' של יהודה.

[יג] לפנינו באיסור והיתר הארוך איתא רש"מ, ואינו ברור הכוונה בזה, וראיתי בדפוס ישן שכתוב שם כך ר' שמ, וכנראה שזה קיצור של רבי שמואל שהוא הרשב"ם. שו"ר בכתבי מו"ז שכתב כן שזה ר"ת רבי שמואל, והראה לדרשות מהר"ח או"ז שכתב דין זה על שם רבינו שמואל.

על שביתת בהמתו. וכיון שאסור לה לעשות מלאכה בשבת, אין לה דין כעכו"ם ממש, והגם שטעם הגזירה עדיין שייך אצלה, שהרי יש עמה איסור חתנות, אעפ"כ לא גזרו חז"ל על בישולה כיון שאינה כעכו"ם ממש. ויש מהראשונים שפירשו טעם אחר, שלא שייך קירוב הדעת אצל שפחתו שעובדת בשבילו, כי מי ירצה להשתדך עם עבדו ושפחתו[יד].

ובזה מבוארים דברי השו"ע שמביא שני שיטות אלו, שיטה הראשונה שמתרת בשפחות שלנו היא שיטת הרמב"ן והבדק הבית, והכוונה היא לשפחות של בני ספרד שהם קנין עולם, שבהן לא גזרו וכנ"ל[טו], ושיטה השניה היא שיטת הרשב"א שאוסר אף בשפחות אלו.

ועל זה כתב הרמ"א דבדיעבד יש לסמוך על דברי המתירים. וכתבו הש"ך והט"ז דלכאורה גם כוונת הרמ"א היא על שפחות כאלו של מדינות ספרד דמיירי בהו השו"ע, ורק באלו מיקל הרמ"א בדיעבד, מפני שסמך על שיטת הרמב"ן ובדק הבית, אבל במשרתת בעלמא אין היתר.

אולם עיי"ש בש"ך ובט"ז שהביאו מה שכתוב באיסור והיתר הארוך דבדיעבד יכולים לסמוך אף בשפחות של מדינות אשכנז שהם משרתות בעלמא שאין בהם משום בישול עכו"ם, והטעם משום שבדיעבד יש לסמוך על שיטת הראב"י והרשב"ם הנ"ל דס"ל שכשמבשל הגוי מאכל ישראל בבית ישראל מותר, והגם דלכתחלה אין להקל אבל בדיעבד יש לסמוך עליהם. ויתכן לומר שזוהי גם כוונת הרמ"א, שסתם ולא ביאר באיזה שפחות איירי, וא"כ בפשטות כוונתו אף לשפחות שלנו, וא"כ טעמא בעי למה יהיה מותר, וע"כ

[יד] עי' בבדק הבית, ובש"ך בשם תשובת רמב"ן בשם רבותיו, שפירשו שכיון שעובדת בעל כרחה אין כאן קירוב הדעת, וכנראה לזה כיוון מו"ז ופירשה מטעם שאינו רוצה להשתדך עם מי שעובדת בשבילו בעל כרחה. אמנם גם יש לפרש שבישול כזה שהוא בעל כרחה אינו גורם התקרבות שמחמת הבישול יבוא לידי חתנות, ולכן מותר כי לא שייך טעם האיסור בבישול זה.

[טו] זהו לפי טעם הראשון הנ"ל שההיתר הוא משום שאינם כעכו"ם לכל דבר כיון ששייך לגבייהו דין שביתה בשבת, אבל לטעם השני שאין חשש חתנות בעבדים, יתכן שטעם זה שייך אף בשפחות שלנו אף שאינם קנויין קנין עולם, אמנם כתב הש"ך שהעיקר הוא כטעם הראשון, וכמובא בהגה שלאחר זה.

שהטעם להתיר הוא משום שבדיעבד יש לסמוך על שיטות הראב"י ורשב"ם דסבירא להו שכשמבשל הגוי מאכל ישראל בבית ישראל מותר[יז].

אמנם מבואר בדברי הש"ך והט"ז שאין זה דבר ברור שכוונת הרמ"א היה לזה, כי יתכן לומר שכוונתו רק לשפחות של מדינות ספרד, ולהקל בדיעבד כשיטות הרמב"ן והבדק הבית. ולפי צד זה לא מצינו מקור בדברי הרמ"א להקל כראב"י ורשב"ם. אמנם כיון שיש שאלה בשיטת הרמ"א ואינו דבר ברור, א"כ בשעת הדחק או עכ"פ בצירוף שיטה אחרת יש מקום להקל[יח].

ד. דין בישול עכו"ם לצורך חולה או מילתא דלא שכיחא

הדין הוא שמותר לבשל בשבת ע"י עכו"ם לצורך חולה, ויש לברר אם מותר לבריא לאכול מה שנשאר מהמאכל. ואף שמצד הלכות שבת אסור לבריא לאכול ממנו בשבת, וכמו שיתבאר בסמוך, עדיין יש לברר הדין כשנשאר מהמאכל עד מוצאי שבת האם מותר לאכול מן המאכל. הצד לאוסרו הוא משום שהוא מאכל שנתבשל על ידי עכו"ם, וכמו כל בישול עכו"ם שאסור באכילה. והצד להקל הוא שמכיון שבשבת אסור לישראל לבשל, ורק ע"י עכו"ם מותר, והגוי בישל בהיתר, שמא בכהאי גוונא אין איסור של בישול עכו"ם[יט].

[יז] וכתב הש"ך בסוף דבריו, שלפי טעם שני הנ"ל שההיתר של שפחות הוא משום שהשפחות והעבדים עובדים ומבשלים בעל כרחם, טעם זה שייך גם בשפחות שלנו, וא"כ היה מקום לפרש כן דברי הרמ"א. אמנם כתב שהעיקר כטעם הראשון שמשום שביתת שבת אינם בכלל בישול עכו"ם, וזה לא שייך בשפחות שלנו, לכן צריכים לפרש שטעם הרמ"א להתיר אף בשפחות שלנו [אם ננקוט שזהו כוונת הרמ"א להתיר אף בשפחות שלנו] הוא משום שהוא מאכל ישראל בבית ישראל וכשיטת ראב"י ורשב"ם שמתירים בזה.

[יח] עי' בסימן ה' אות ב' משל של צירוף שיטה אחרת לגבי זה.

[יט] הנה עצם הסברא מבואר ברא"ה בבדק הבית דבסמוך, ויתכן לפרש כוונתו שמחמת זה אין חשש חתנות כי מובן לכולם שאינו עושה כדי להתקרב אלא משום שאין הישראל רשאי לבשל כיון שהוא שבת, לכן אין בישול זה מביא לידי התקרבות וחתנות, ולכן מותר. ולפי זה בחולה שיש בו סכנה שרשאי הישראל לבשל שמא יהיה בזה התקרבות. אמנם בסמוך יבואר להיפך דכשיש בו סכנה יותר מסתבר להתיר כיון דלא שכיח.

הרמ"א פסק להיתר (בסימן קי"ג סעיף ט"ז) וז"ל, **עכו"ם שבשל לחולה בשבת מותר למוצאי שבת אפילו לבריא ואין בו משום בשולי עכו"ם, דכל כהאי גוונא היכרא איכא**, ומקור דין זה הוא מהרא"ה בבדק הבית. ומה שכתב שמותר למוצאי שבת בא בזה לאפוקי בשבת עצמה, שבזה אסור לבריא מצד הלכות שבת, שאם יאכל ממנו הבריא יש חשש שירבה הגוי בשבילו, אבל במוצאי שבת שוב אין איסור מצד הלכות שבת, ובזה פסק הרמ"א שמותר אז באכילה בין להחולה ובין לבריא. וסברת ההיתר היא כמובא ברמ"א שכיון שבישל בהיתר לא חל על זה האיסור של בישול עכו"ם כיון שיש היכר, וכוונתו שניכר שאין בישול זה ענין של התקרבות אלא בישול בשביל חולה[ט].

ובט"ז (סקט"ו) תמה על הרמ"א במה שפסק להקל כשיטת הבדק הבית, והקשה עליו שהרשב"א (במשמרת הבית) הרי חולק בתקיפות על הבדק הבית בזה הלשון, **חלילה וחס שלא הותר אפילו לחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד דהיינו בשבת, הא במוצאי שבת חוזר לאיסורו** [אף לחולה עצמו כיון דמעתה יכול ישראל לבשל בשבילו], **וכל שכן לבריא** [שאסור לו לאכלו]**. ודומה לנבילה לחולה שיש בו סכנה דמותרת לו בשבת, ואם הבריא אסור, דכל דתיקון דרבנן כעין דאורייתא תיקון** עכ"ל. פירוש דבריו, שכמו שאינו מותר לחולה שיש בו סכנה לאכול נבילה אלא כשיש בזה צורך, הוא הדין בבישול עכו"ם שאינו מותר לאכול אלא לחולה עצמו בשבת כשיש צורך, וממילא במוצאי שבת דשוב אין צורך, יאסר המאכל לכולי עלמא. ומסיים הט"ז, **דאילו ראו בית יוסף ורמ"א ספר משמרת הבית לא היו פוסקים להיתר כהרא"ה בזה**.

אבל הש"ך בנקודות הכסף חולק על הט"ז, וכתב שאינו מבין תמיהתו של הט"ז, שהרי הרא"ה כתב טעם להתיר מפני שלא שייך בזה החשש של חתנות כיון שיש היכר, והגם שהרשב"א אוסר הרי הרא"ה מתיר, ושניהם גדולי הדור באותו זמן היו [שאין לנו השגה

[ט] לכאורה סבר הרא"ה כטעם הראשון של איסור בישול עכו"ם (שנתבאר לעיל אות ב') שהאיסור הוא משום חשש חתנות, ולא כטעם השני שהאיסור הוא משום חשש עירוב מאכלות אסורות, דלזה לא היה מהני הא דיש היכר שנתבשל לצורך חולה. אמנם יתכן שגם לגבי זה לא יהיה חשש כי לא יוגרם בזה להרגיל עצמו אצל הגוי כיון שיש טעם לדבר שאכל מבישולו כיון שהיה אצלו חולה, והרי נתבאר לעיל ע"פ רש"י שהחשש של עירוב מאכלות אסורות הוא רק כשירגיל עצמו אצל הגוי בשביל האכילה.

בגדולתם], וא"כ י"ל דספיקא דרבנן לקולא, והלכה כדברי המיקל כשהמחלוקת הוא בין שני גדולי הראשונים.

ובודאי גם הט"ז ידע שספק דרבנן להקל, ותמיהתו היא רק משום לשונו של הרשב"א, שמכיון שחלק בלשון של תקיפות כזה, **שחלילה וחס** לסמוך על הרא"ה, בזה הוא שסבר הט"ז שאין להקל.

ובביאור הגר"א (ס"ק מ"ב) כתב על דברי הרמ"א בזה הלשון, **כן כתב הרא"ה, וכשיטתו דכל דלא שייך חתנות מותר, אבל הרשב"א חלק עליו, ועי' ט"ז ופרי חדש** עכ"ל. מבואר מזה שגם הגר"א מחמיר, וסובר ששיטת הרשב"א היא הנכונה בדבר זה ואין ההלכה כהרמ"א.

כל זה מה שמבואר בהלכות בישול עכו"ם, שהרמ"א מיקל כהבדק הבית, וכן דעת הש"ך, אבל הט"ז והגר"א סוברים כהרשב"א שמחמיר בזה.

והנה דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, וגם בשו"ע או"ח (סימן שי"ח ס"ב) הביא דין זה, ויש להעיר בדבר וכמו שאבאר. הנה השו"ע מירי שם בחולה שיש בו סכנה שמותר אף לישראל לבשל בשבילו אבל אסור לבריא לאכול בשבת מהמאכל, ועל זה כתב הרמ"א **ואפילו בישל ע"י עכו"ם אסור בשבת**, והטעם, דחיישינן שמא ירבה הגוי בשבילו. וכתב המגן אברהם (סק"ז) בשם הש"ך [אין לנו דברי הש"ך על או"ח, אבל ודאי הש"ך חידש חידושים גם על אורח חיים][כ], והמג"א היה לו הכת"י של חידושי הש"ך על או"ח], **אבל במוצאי שבת מותר מיד**. מבואר מדבריו שלא גזרו בזה משום בישול עכו"ם, והרמ"א והש"ך לשיטתם הולכים שכתבו כן גם ביו"ד שכשמבשל לחולה בשבת אין בזה משום בישול עכו"ם, אבל הרי הט"ז חולק עליהם. ולכן כתב על זה השו"ע הרב (שם בסימן שי"ח סק"ה) שכיון שהט"ז הכריע ביו"ד דלא כהרמ"א, א"כ לדינא אסור אף במוצאי שבת.

[כ] ואציין שני מקומות שבהם ציין הש"ך עצמו לחידושיו באורח חיים, והם ביו"ד סימן קכ"א סק"ז [שהשו"ע ציין להלכות הגעלה וליבון בהלכות פסח, וכתב הש"ך וז"ל בסימן תנ"א ותנ"ב ועיין מה שכתבתי שם בס"ד], וסימן קפ"ב סוף סק"ז [וז"ל ועיין באו"ח סימן תרצ"ו ומה שכתבתי שם].

כן כתב השו"ע הרב, אבל הגר"א (בביאורו שם) מבאר דברי הרמ"א ואינו חולק עליו, וז"ל **לאפוקי במוצאי שבת** [דמותר]**, ואין בו משום בישולי נכרים כיון דלא שכיחי אין בו משום חתנות**. ולכאורה דבריו צריכים עיון, שהגר"א סותר את עצמו, דביו"ד נקט כדברי הט"ז ואסר, ובאו"ח התיר, והרי לכאורה דין אחד הם.

ויש להוסיף שגם בדברי המשנה ברורה יש סתירה, שהמ"ב (שם בסימן שי"ח ס"ק י"ד) מעתיק דברי המג"א והגר"א, וכתב **אבל במוצאי שבת מותר** וכו' **ולא גזרו בזה משום בישולי אינו יהודי**. ובסימן שכ"ח סותר את דבריו, שהשו"ע כתב שם (סעיף י"ט) **חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי אינו יהודי**, וכתב המ"ב (בס"ק ס"ג) **ומה שנשאר למו"ש אסור אפילו לחולה עצמו כיון שאפשר לבשל לו אז ע"י ישראל**. הרי שלא פסק המ"ב כרמ"א אלא כהט"ז[כא], וסותר את עצמו ממה שכתב בסימן שי"ח כרמ"א[כב].

אלא שבאמת יש חילוק בין הציורים, דבסימן שי"ח מיירי בחולה שיש בו סכנה, ובסימן שכ"ח בחולה שאין בו סכנה. ויש לומר שחלוקים הם, דהנה הגר"א כתב בסימן שי"ח שההיתר הוא משום דלא שכיחי, ויש לפרש שכוונתו לפרש סברא להתיר אפילו להט"ז, דאף שגזרו לאסור אף בבישול לחולה, כמש"כ הט"ז ביו"ד וכדס"ל שם להגר"א עצמו[כג], זהו רק לענין חולה שאין בו סכנה, אבל לחולה שיש בו סכנה מותר לכו"ע כיון דלא שכיח. ומה שחולה שיש בו סכנה נקרא דבר לא שכיח, המקור הוא מדברי התוספות במסכת פסחים

[כא] וכן מפורש שם בשער הציון דהאיסור הוא ע"פ דברי הט"ז, עיין שם.

[כב] בספר מכתבי החפץ חיים נדפס תולדות הח"ח ע"י בנו, ובתוך דבריו (בעמוד 43) מביא סתירה זו שבין המ"ב בסימן שי"ח להמ"ב בסימן שכ"ח, וכתב שבאמת אין בזה סתירה כלל משום שזה מעשה האב וזה הבן, שהוא כתב בשביל אביו הך דסימן שכ"ח, והח"ח עצמו כתב הך דסימן שי"ח, וא"כ אין לתמוה על הסתירה כלל. אמנם החזון איש מחה על זה, ואמר שאף אם כן הוא שהבן כתב אותם הדברים, ודאי הח"ח עצמו עיין בהם ובירר אמיתתם, וכיון שהדפיס אותם הדברים בהכרח שסבר כן. והוסיף החזו"א שגם עצם הדבר אינו כדברי בנו שכתב שהדברים שבסימן שכ"ח סותרים להדברים שבסימן שי"ח, כי אין בזה סתירה, אמנם לא ביאר החזו"א דבריו איך ליישב הסתירה. ובפנים יבואר אופן ליישב הסתירה.

[כג] ומה שהבדק הבית מתיר אינו משום דלא שכיח אלא משום דאיכא הכירא לכן אין בו משום חתנות, ולגבי זה ס"ל להגר"א כהט"ז שפסק כהרשב"א שאין זה חילוק, ורק בציור דלא שכיח הוא שמיקל הגר"א, וכמבואר בפנים.

(מ"ו ע"ב ד"ה רבה) בענין ההיתר של 'הואיל ומיקלעי אורחים', שכתבו התוספות שם דלא נקט הגמרא הטעם שמא יהיה שם חולה שיש בו סכנה, משום דחולה שיש בו סכנה לא שכיח. וכיון דלא שכיח לא גזרו בזה משום בישול עכו"ם, ולכן מותר לאכול המאכל במוצאי שבת.

וכיון שהטעם להתיר במוצאי שבת הוא משום דלא שכיח, לא שייך זה בחולה שאין בו סכנה שהוא מילתא דשכיחא, ולכן בסימן שכ"ח דמיירי בחולה שאין בו סכנה, בציור זה דשכיח סבירא להו להגר"א והמ"ב דגזרו רבנן איסור בישול עכו"ם וכדעת הט"ז. וכן מש"כ הגר"א ביו"ד סימן קי"ג לפסוק כהט"ז יש לפרש דמיירי דוקא בחולה שאין בו סכנה, ובזה מיושבת הסתירה.

נמצא דסבירא ליה להגר"א שלא גזרו חז"ל איסור בישול עכו"ם באופן דלא שכיח, אמנם צריך ביאור מנא ליה שלא גזרו בכהאי גוונא[כד].

אולם מצינו היתר זה בשו"ע במקום אחר, דהנה איתא בגמרא (ע"ז ל"א ע"א) **אסרו שכר של עכו"ם משום חתנות**, ונפסק להלכה ביו"ד (סימן קי"ד סעיף א'). והיינו, שהגם ששכר של עכו"ם אין בו משום בישול עכו"ם [כמו שיבואר באריכות לקמן בסימן ג' אות ב'], אעפ"כ אסרו שתיית שכר או שאר משקה חשובה בבית גוי [באופן של שתיית קביעות] משום שגם בזה יש חשש חתנות, וזה גרע מאכילת סעודה בבית גוי. ויש בזה מחלוקת הפוסקים לענין איזה מין שכר מיירי הגמרא, והובאה המחלוקת בשו"ע ורמ"א (שם ס"א), והרמ"א כתב שמנהגינו הוא שאין שכר שעורים בכלל איסור זה.

וכתוב שם בשו"ע (סעיף ג') בזה"ל, **יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן מותר לשתותו בכל מקום, דדבר שאינו מצוי לא גזרו עליו**. פירוש, שהגם שיש גם במשקים אלו משום חתנות, כיון דלא שכיחי לא גזרו בהם רבנן. ואבאר הכוונה במה שכתבו שהוא לא שכיח, דהנה אף שבזמנינו שותים כל מיני משקאות כגון מיץ תפוחים וסאד"ה [ועד כדי

[כד] ואין לומר שהוכיח כן מדברי הרמ"א בסימן שי"ח, דהא הרמ"א לשיטתיה אזיל שמתיר בישול עכו"ם לצורך חולה [אף כשאין בו סכנה] משום דאית ליה הכירא, אבל הגר"א דסבר כהט"ז מנליה להתיר בחולה שיש בו סכנה מצד דלא שכיח.

כך נפוץ היא שתיית שאר המשקים, שאם ישאלו לילד מה ההשתמשות של מים, יענה שהוא רק לצורך ניקוי בגדים], אבל בזמניהם עיקר השתייה היה מים או שכר ויין, ושתיית יין תפוחים וכדומה לא היה שכיח. וכיון שלא היה מצוי לא גזרו בהם רבנן מחשש חתנות, שעל דבר שאינו מצוי לא גזרו רבנן.

הרי מבואר שכשאין הדבר מצוי לא גזרו בה רבנן אף שיש בה חשש של איסור חתנות, ויתכן לומר שזהו המקור של הגר"א לחדש דבחולה שיש בו סכנה מכיון שהוא מילתא דלא שכיחא לא גזרו בזה האיסור של בישול עכו"ם משום חתנות. והגם שיש חילוק ביניהם, שהרי התם לגבי שכר מיירי שאינו מצוי מצד עצם המאכל, ובבישול עכו"ם מיירי רק שההיכא תימצא של בישול הגוי אינו מצוי שיבשל לצורך חולה שיש בו סכנה, יתכן לומר שסובר הגר"א [על הצד שזהו הפירוש הנכון ליישב הסתירה בדברי הגר"א[כה]] שאין לחלק בזה, דהוא הדין נמי בדבר שאינו שכיח מצד ההיכי תימצא לא גזרו בה משום חתנות.

ה. דין בליעות בכלים של בישול עכו"ם

הנה ז"ל השו"ע (סימן קי"ג סעיף ט"ז) **כלים שבישל בהם העכו"ם לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עכו"ם צריכים הכשר, ויש אומרים שאינם צריכים**. השו"ע מיירי בציור שבישל העכו"ם מאכל **לפנינו** דבזה אנו יודעים שלא היה בהמאכל שום מאכלות אסורות, ואין כאן נידון אלא מצד מה שנתבשל על ידי עכו"ם. ואף שבודאי המאכל אסור כיון שנתבשל על ידי העכו"ם, אבל הנידון הוא על הכלי שנתבשל בו המאכל, האם נאסר הכלי משום הבליעות של בישול עכו"ם, כמו כלי שנתבשל בו מאכלות אסורות שנאסר, או שמא לא נאסר הכלי.

ועל זה מביא השו"ע שיש בזה מחלוקת, ובתחלה הביא השו"ע דעת המחמירים בסתמא, שכשהמאכל אסור גם הכלי אסור וצריך הכשר, וזוהי שיטת הרשב"א, בעל התרומה, והר"ן. ואח"כ הוסיף השו"ע שיטה השניה לקולא, שיש אומרים שאינו צריך הכשר, והיא שיטת

[כה] אמנם בין כך וכך הרי הגר"א כתב בפירוש שזהו הטעם משום דלא שכיחא, וא"כ ודאי צריכים לומר שהגר"א מדמה אותן אהדדי.

הבדק הבית. וכתב שם לבאר הטעם שאין צריך הכשר משום שאינו שייך בזה הגזירה, שהרי השתמשות בכלי אינו מביא לידי התקרבות, ולא יבוא מזה לידי חתנות. אבל המחמירים סוברים שכיון שחז"ל תיקנו א"א לחלק בין המאכל והכלי לאסור המאכל ולהתיר הכלי. [ויש להוסיף, דאף כשבישל גוי בשביל חולה בשבת יש נידון זה האם נאסר הקדרה מחמת הבליעות של בישול עכו"ם[כו].]

וממשיך השו"ע **ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא**. פירוש, דבדרך כלל א"א להכשיר כלי חרס, כיון שהוא בולע הרבה ואינו פולט אלא מעט [אבל מעט פולט, דאל"כ למה לא יבשל בה]. שהרי יסוד הענין של הכשר כלים הוא על ידי זה שהמים הרותחים יש בהם כח להוציא טעם האיסור מן הכלי אל המים, ושם מתבטל הטעם בתוך המים כשיש ששים כנגדו, או כשאין הבליעות בני יומן אינם חוזרים לאסור הקדירה[כז]. והכשר זה מועיל בכל הכלים חוץ מבכלי חרס שבולע הרבה ואינו מוציא אלא מעט, לכן א"א להכשירו כי לא יועילו המים להוציא כל הבליעות, ואז כשיבשל בו בפעם אחר יפלוט הכלי עוד מן הבליעות אל תוך המאכל ויאסר המאכל. ולכאורה היה נראה לפי זה דלדעת המחמירים הנ"ל הסוברים שהבליעות של בישול עכו"ם אוסרים את הכלי, אם כן כשבישל הגוי בכלי חרס יאסר הכלי עולמית. אמנם אינו כן, ועל זה כתב השו"ע [ומקור עצה זה הוא מדברי הירושלמי במסכת תרומות פי"א ה"ד] שבכלי חרס שנתבשל בו מאכל על ידי עכו"ם, כיון שאינו אלא איסור דרבנן וגם א"א להכשירה, מקילינן בו להגעילו שלש פעמים ודי בזה.

[כו] אמנם כתב המשנה ברורה בסימן שכ"ח ס"ק ס"ג שהסומך על המקילין לענין כלים שבישלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד, ומבאר שם בשער הציון הטעם, דבלא"ה הרי הרמ"א סתם כהרא"ה דאף לבריא מותר דאין על זה שם בישול אינו יהודי, וכן דעת הנקודות הכסף, ונהי דלמעשה אין להקל וכו', דס"ל כהט"ז, עכ"פ לענין הכלים יש לסמוך עלייהו.

[כז] ענין הכשר כלים מבואר בשו"ע יו"ד סימן קכ"א סעיף ב' ובט"ז שם סק"ב, ובהלכות פסח או"ח סימן תנ"ב. ועי' בכף החיים סימן קי"ג ס"ק צ"ה שמביא בזה מחלוקת לענינינו בבליעות של בישול עכו"ם בכלי חרס אם צריך להיות שאינו בן יומו, דשמא א"צ לזה כיון שאין לאיסור זה עיקר מן התורה, ובשם ספר ערך השלחן הביא שאינו צריך להיות שאינו בן יומו [ויש לעיין דלדבריו אולי א"כ יש מקום לומר כן גם בשאר כלים שיועיל ההכשר גם בבני יומן, ואף פעם אחת, או עכ"פ בג' פעמים, ועיין].

וכתב החזון איש (יו"ד סימן מ"ד סק"ג) דהיינו שצריך לעשות הגעלה בג' מים נפרדים, שיחליף המים הרותחים פעם אחר פעם.

וכתב השו"ע שטעם הקולא הוא משום שאיסור זה אין לו עיקר מן התורה. והיינו דלגבי איסורים אחרים [כגון בכלי חרס שבלע בשר בחלב] לא מהני עצה זו להגעילו ג' פעמים, ורק לענין בישול עכו"ם מהני, כיון שהוא איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה. והיינו דאין מקילים בכל איסור דרבנן, כגון בשר עוף בחלב, אף שאיסורו הוא רק מדרבנן, אעפ"כ יש לו לגבי זה החומר של דין דאורייתא, כיון שיש לו עיקר מן התורה[כח] ולא מהני בו בכלי חרס הגעלה ג' פעמים. ומה שנחשב בשר עוף בחלב עיקר איסורו מן התורה הוא משום שעצם המאכל אסור[כט], משא"כ בישול עכו"ם שהוא רק גזירה משום חתנות ואין לו עיקר מן התורה, יותר קל הוא ומגעילין בכלי חרס שלש פעמים ודי בכך.

והנה השו"ע הביא תחלה שיטת המחמירים, ורק אח"כ הביא שיטת הבדק הבית שהקיל בדבר לומר שאין הכלי צריך הכשר. והכלל הוא שכשהמחבר הביא בשו"ע שיטה הראשונה בסתם, ואח"כ השיטה השניה בשם יש אומרים, פירושו שהרוב סוברים כצד הראשון וכן הוא ההלכה, ומה שמביא השו"ע שיטת היש אומרים הוא משום שזה נוגע לציור שיש צירוף של עוד היתר, שבזה יש מקום להקל. וכן הוא בנידון זה שרוב הראשונים מחמירים, והם הרשב"א בעל התרומה והר"ן, ורק הבדק הבית מקיל, לכן נקט השו"ע העיקר כשיטת המחמירים.

[כח] עי' בבית יוסף יו"ד סוף סימן צ"ט שמביא מהגהת מרדכי ע"פ הרמב"ם שבשר עוף בחלב אין לו עיקר מן התורה, אבל העיר שדעת התוספות אינו כן כי באמת יש לו עיקר מן התורה כיון שיש מין בשר שאסור בחלב מן התורה. ובספר הארוך מש"ך כתב שם שאף דעת הרמב"ם כן הוא שיש לו עיקר מן התורה, ומבאר דברי הרמב"ם באופן אחר, עיין שם. ועי' דרשות מהר"ח או"ז וירא סימן ל"ח שכתב שבשר עוף בחלב אין לו עיקר מן התורה, אבל בספר הבתים בתערובת שער ט' כתב שיש לו עיקר מן התורה.

[כט] פירוש שבשר עוף בחלב אסור אטו בשר בהמה בחלב, וכיון שגזרו בגוף זה אטו גוף זה נחשב עיקרו מן התורה [להצד שזה נחשב עיקרו מן התורה כמבואר בהגהה לעיל], משא"כ בזה שהוא גזירה חדש משום חתנות אין לו עיקר מן התורה. ולפי זה לטעם השני של בישול עכו"ם שמא יאכילנו דבר אסור יתכן שיהא נחשב עיקרו מן התורה, כי אסרו גוף זה אטו גוף מאכלות אסורות, ונמצא לפי זה שיש מקור בשו"ע לטעם הראשון שהאיסור הוא משום חתנות, ודלא כלעיל סוף אות ב'.

והנה בטור (סוף סימן קי"ג) מביא שגם הרא"ש כתב כהרא"ה בבדק הבית שאין איסור בבליעות שבכלי בישול עכו"ם, אמנם בבית יוסף העיר שאף שכן כתב גם רבינו ירוחם שהרא"ש כתב כן, אבל חיפש ולא מצא זה בדברי הרא"ש. וז"ל הב"י, **רבינו ירוחם כתב שבתשובות כתב כן** [הרא"ש]**, ובדקתי בתשובות שבידינו ולא מצאתי. וכתב עוד** [רבינו ירוחם] **שרוב הפוסקים הסכימו לדעת הרא"ש, ומתוך מה שכתבתי תראה שלא דיבר נכונה בזה, דאדרבה רוב הפוסקים הסכימו לדעת הרשב"א**. פירוש, יש לו להבית יוסף שני קושיות על רבינו ירוחם. א', שלא מצא תשובה זו בתשובות הרא"ש. ב', אף אם נמצא תשובה כזו, סוף סוף אין כאן אלא שנים כנגד שלשה, הבדק הבית והרא"ש נגד הרשב"א בעל התרומה והר"ן, וא"כ צ"ע מה שכתב רבינו ירוחם שהמתירים הם הרוב.

אולם בסייעתא דשמיא מצאנו בזמנינו תשובה זו של הרא"ש, והמעיין שם יתברר לו כוונת רבינו ירוחם. והן אמת שלא נדפס התשובה בספר תשובות הרא"ש, וכמש"כ הב"י שלא מצא תשובה זו, אבל היא תשובה שנדפסה בתוך הספר תוספות הרא"ש בסוף פרק ב' דמסכת ע"ז, שהוסיפו שם תשובה מהרא"ש עצמו [הספר תוספות הרא"ש אינו חידושים של הרא"ש עצמו, אלא דהנה הרבה מתלמידי הר"י בעל התוספות כתבו תוספות, ומפני זה יש הרבה מיני תוספות, תוספות הר"ש, ותוספות רבינו פרץ, ותוספות מלונדון, ותוספות רבי יהודה החסיד (ואין זה רבי יהודה החסיד הידוע אלא רבי יהודה מפאריז והיה נקרא שירליאון שפירוש בלע"ז סיר ליאון דהיינו שר יהודה), ותוספות הרא"ש הוא עוד אחד מתוספות אלו, ומה שנקרא על שם הרא"ש הוא משום שהרא"ש הביא תוספות הללו מאשכנז לשפאני"א], וז"ל **ומכל הלין טעמא איכא למילף מכל שכן דפליטת בישולי עכו"ם לא נאסרה וכו', וכן מנהג פשוט אשר שפחות גויות העומדות בבתי ישראל בימי עינוי שלהן** [פירוש בימי החגאות שלהן שאינם אוכלים בשר[ל]] **עושות מדורות ומבשלות תבשילין** [ומשתמשים אז בכלי ישראל לבשל מאכלם, וזהו בישול עכו"ם[לא]]**, ולא שמענו**

[ל] ולכן נקראו ימי עינוי, כי נוהגים בהם עינוי שלא לאכול בהם בשר.

[לא] הגם שהיה בבית הישראל, אבל בישלו בהם הגוים מאכלם, וזה ודאי בכלל איסור בישול עכו"ם, וכמו שנתבאר לעיל אות ג'.

מכל גדולי אשכנז שפירשו מכליהן [פירוש, שכולם אכלו מכלים שבישלו בהם השפחות]**, ובמקום שההלכה רופפת הלך אחר המנהג, וכל שכן שאין כאן רפיון**, עכ"ל.

וזוהי כוונת רבינו ירוחם שהרא"ש כתב בתשובה להתיר, וגם מובן מה שהוסיף שרוב ראשונים מתירים, כלשון התשובה שכן **היה המנהג אצל כל גדולי אשכנז**. והב"י לא ראה תשובה זו, ולכן כתב שהרוב אוסרים, והביא המקילים רק בלשון יש אומרים.

ולענין הלכה למעשה, לכאורה היה לנו לומר שכיון שאילו ראה הבית יוסף התשובה של הרא"ש לא היה כותב מה שכתב, לכן יש להקל. אבל יש סוברים שכיון שמן השמים גרמו שהבית יוסף לא ראה התשובה ומחמת זה סבר שרוב הראשונים הם מחמירים וע"פ זה פסק להחמיר, לכן יש לנו להחמיר כדברי הב"י. ויש לצדד לכאן ולכאן ואין בידי להכריע בזה. [ומצאנו כעין זה בהרבה עניינים, שנדפסו לאחרונה הרבה דברי הראשונים שמבררים דברים שלא היו בידי האחרונים, וקשה לנו להכריע בכגון זה אם יש לנו לפסוק על פי דבריהם. ורק גדולי הדור כמו החזו"א והאגרות משה ועוד יחידים כוותייהו היו יכולים להכריע בדברים כאלו.]

ולענין למעשה, במקום שיש עוד צירוף להתיר כגון שנתבשל מאכל ישראל ע"י משרתת בבית ישראל, או בשעת הדחק, יש מקום להקל להשתמש בהכלי בלא להכשירו, ויש לשאול ממורה הוראה.

ו. התעוררות ליזהר באיסור של בישול עכו"ם

הנה בענין עצם הגזירה של בישול עכו"ם יש לדעת שהאיסור הוא איסור גמור, שעכשיו שאסרו חז"ל בישול עכו"ם מחשש חתנות נעשה המאכל איסור גמור, והוא כמו כל שאר מאכלות האסורות שהמאכל הוא איסור גמור. ולכן כל מאכל שנפסק להלכה שהוא אסור משום בישול עכו"ם, הוא אסור גמור וא"א להקל בזה כלל, ואין להתיר כלל אלא מה שנפסק להקל על פי הלכה. שאין לזלזל כלל בשום איסור, אף בדבר שהוא אסור רק מדרבנן.